

Analüüsi lühikokkuvõte

VANEMAPUHKUSE MÕJU SOOLISELE VÕRDÕIGUSLIKKUSELE

Autorid: Marge Unt, võrdleva sotsioloogia professor, Tallinna Ülikooli rahvusvaheliste sotsiaaluuringute keskus.

Kadri Täht, töö- ja haridussotsioloogia professor, Tallinna Ülikooli ühiskonnateaduste instituut

Kadri Aavik, soouuringute dotsent, Tallinna Ülikooli ühiskonnateaduste instituut

- Eesti isade osalus vanemapuhkuse kasutamisel on kasvanud. 2017. aastal moodustasid isad vaid umbes 9% vanemahüvitise saajatest, 2023. aastal aga juba 19% (Sotsiaalkindlustusameti andmed). Endiselt kasutavad valdava osa jagatavast vanemapuhkusest emad, mistõttu nad kogevad oluliselt pikemaid tööpauze ja **emaduslõivu** ehk palga ja karjääri pidurdumist pärast lapse sündi.
- Eesti naiste hoiakud on muutumas: eelkõige noored naised eelistavad järjest enam mõlema vanema töötamist ning võrdset kodu ja laste eest hoolitsemist¹. Praktikas jääb aga võrdsus sageli saavutamata. Kui jätta vanemahüvitise jagamine täielikult perede otsustada, kaldutakse järgima traditsioonilisi soorolle – ema jääb koju ja isa tööle –, mistõttu ei pruugi head kavatsused võrdsest jagamisest teostuda.
- Alates 2020. aastast on Eestis ühe kuu pikkune ainult isale kasutamiseks mõeldud isapuhkus ning 2022. aastal jõustus paindlikum vanemapuhkuste süsteem. See on andnud isadele senisest suurema võimaluse lapsega koju jääda. Samas on Eesti süsteemis eripärana lubatud jagatava vanemahüvitise saamise ajal töötada ning teenida kuni 2632 eurot kuus lisatulu (Sotsiaalkindlustusameti andmed). See paindlikkus võib tähendada, et isa on küll vormiliselt vanemapuhkusel, kuid jätkab täiskoormusel töötamist ning tegelik hoolduskoormus jääb endiselt emale. Niisugune olukord ei aita vähendada emade hoolduskoormust ega emaduslõivu tööturul.

- **Isa kasutab oma vanemapuhkust täies ulatuses emaga samal ajal.** On hea, kui isa saab lapse sünni järel emaga ühise aja, et lapse eest hoolitseda ja üksteist toetada. Soohoiakuid muudaks uuringute järgi siiski kõige rohkem see, kui isa viibiks lapsehoolduspuhkusel eraldi sel perioodil, mil tuleb lapse eest üksi hoolitseda, mitte samal ajal emaga. Praegune isadele eraldatud vanemapuhkus võiks asenduda vähemalt osaliselt jagatud vanemapuhkuse mudeliga, mille puhul on mõlemale vanemale ette nähtud kindel osa puhkusest, mida teine kasutada ei saa. See tähendab, et isa oleks vähemalt teatud perioodil lapse peamine hooldaja, mis lühendab emade karjääripausi ja vähendab emaduslõivu. Samal ajal tuleb toetada emade sujuvat tööle naasmist või töötähtsust isa puhkuse ajal (nt tööhõiveteenuste ja lapsehoiu kättesaadavuse kaudu).
- **Vanemapuhkuse ajal töötamine ei pruugi toetada soolise võrdõiguslikkuse eesmärke.** Tuleks kaaluda Põhjamaadega sarnast lähenemist, kus vanemapuhkuse ajal töötamine on rangemalt piiratud. Eelkõige tuleb vältida olukordi, kus isa on ametlikult vanemapuhkusel, kuid jätkab samal ajal täiskohaga töötamist ja lapse eest hoolitseb siiski ema, kes jääb sellisel juhul lisaks ilma vanemapuhkusel oleva lapsevanema sotsiaalsetest garantiidest.
- **Tööandjate ja üldsuse hoiakud ei toeta piisavalt lapsega koju jäävat isa.** Olukorra muutmiseks saab algatada teavituskampaaniaid ning pakkuda tööandjatele soodustusi, et isade vanemapuhkust toetada. Põhjamaade uuringud näitavad, et töökoha kultuuril on isade otsustes väga suur roll.
- **Vähekindlustatud perede isad kasutavad vanemapuhkust vähem, mis võib suurendada kihistumist.** Oluline on jälgida eri sotsiaalsete rühmade vanemapuhkuse kasutamise statistikat, et hinnata, kas praegune süsteem toob kasu kõigile peredele. On leitud, et Eestis kasutavad vanemapuhkust sagedamini kõrgemapalgelised isad, mis viitab riskile, et madalama sissetulekuga perede isad jäävad vanemapuhkuse kasutamise võimalusest sageli ilma. Olukorra muutmiseks tuleks välja töötada täiendavad meetmed, mis aitaksid ka vähekindlustatud perede isadel puhkusest osa saada (nt teavitustöö õiguste kohta, paindlikud töövormid, täiendav toetus madalapalgalistele). Selle tulemusena on võimalik vältida olukorda, kus ainult eelisolukorras olevad pered saavad vanemapuhkuse hüvedest osa. Eesmärk on, et vanemapuhkuse ja vanemahüvitise süsteem edendaks kõigi perede heaolu ning vähendaks soolist ebavõrdsust nii kodus kui ka töölus.

